

KANTAR PUBLIC

Ungdoms holdninger til kokainbruk

Kantar Public & Norsk
Tollerforbund

Bjerkebakke, Tuva & Karterud, Thomas
23101054
Juni 2023

Innhold

1	Bakgrunn og oppsummering av funn	3
2	Om festkultur, tilgang og bruk av kokain	7
3	Holdninger til rusmiddelinformasjon, myndigheter og rusmiddelpolitiske spørsmål	17
4	Forankring til å hindre utprøving av kokain	29
5	Vedlegg	42

1

Bakgrunn og oppsummering av funn

Bakgrunn og gjennomføring

Bakgrunn

I forlengelse av den pågående debatten om unges bruk av rusmidler, spesielt kokain, har Norsk Tollerforbund sett behovet for å få kartlagt ungdommers kjennskap og tilgang til distribusjonskanaler for narkotika i sitt nærmiljø. De ønsker også å vite hvor motstandsdyktige ungdommene er når de blir tilbudt rusmidler, og hvilke holdninger de har til narkotikapolitiske spørsmål. Kantar Public har utviklet og gjennomført undersøkelsen på vegne av Norsk Tollerforbund.

Nøkkelinformasjon om gjennomføringen

- Metode: webundersøkelse, respondenter rekruttert via SMS.
- Målgruppe: elever på videregående skole i Norge.
- Utvalgskilde: Kantars befolkningsdatabase. Utvalget er trukket tilfeldig på bakgrunn av fødselsår (2004, 2005 og 2006).
- Feltperiode: Undersøkelsen ble sendt ut puljevis i perioden 26. mai – 06. juni 2023.
- Antall utsendte invitasjoner: 15 002
- Antall kvalitetssikrede svar: 1 132
- Responsrate (kvalitetssikrede svar): 7,5%

Kvalitetssikring av datagrunnlaget og representativitet

Totalt 1309 personer besvarte undersøkelsen. Undersøkelsens spørreskjema omfattet en enkel oppmerksomhetstest for å kvalitetssikre datagrunnlaget. Respondentene som ikke bestod testen (totalt 177 besvarelser) er utelatt fra analysene og rapporteringen slik at det endelige analysegrunnlaget i undersøkelsen består av kun kvalitetssikrede svar.

Rapportering

I tekstkommentarer vil kun signifikante resultater – det vil si resultater som med 95% sannsynlighet *ikke* skyldes tilfeldigheter – nevnes. Dersom resultatene ikke er signifikante, men det likevel er grunner til å anta at forskjellene mellom grupper ikke skyldes tilfeldigheter, vil det kommenteres at det er «tendenser» til forskjeller.

Kontaktpersoner for undersøkelsen

Kantar Public: Thomas Karterud og Tuva Bjerkebakke
Norsk Tollerforbund: Karin Tanderø Schaug

Justering av utvalgsskjevheter

Uvektet	Mann	Kvinne	Annet	Total
2004	11.8%	20.2%	0.5%	32.6%
2005	12.9%	18.4%	0.4%	31.7%
2006	15.6%	19.4%	0.6%	35.7%
Total	40.4%	58.0%	1.6%	100.0%

Nettoutvalget hadde noe overvekt av jenter. For å kompensere og korrigere for observerte skjevheter har utvalget blitt vektet med henhold til den faktiske fordelingen på kjønn og alder i befolkningen.

Resultatene kan dermed betraktes som representative for den aktuelle målgruppen i populasjonen (videregåendelever).

Vektet	Mann	Kvinne	Annet	Total
2004	16.8%	15.9%	0.5%	33.2%
2005	16.6%	15.9%	0.4%	32.9%
2006	17.1%	16.2%	0.6%	33.9%
Total	50.5%	47.9%	1.6%	100.0%

Oppsummering av funn

Mer enn 1 av 4 har blitt tilbudt kokain det siste året, og nesten halvparten av ungdom har kjennskap til at noen i omgangskretsen har prøvd det. 2 av 3 ville trolig ikke grepet inn i en situasjon der en venn blir tilbudt kokain, og denne andelen er større blant ungdom som er en del av en «festkultur».

En betydelig andel har blitt tilbudt kokain det siste året (27%) og nær halvparten har kjennskap til utprøving av kokain i omgangskretsen (47%). Kjennskap til hvordan man kan anskaffe kokain er utbredt (42%). Ut fra besvarelsene framstår kokain som nesten like enkelt å skaffe som hasj/ marihuana.

De som har kjennskap til hvordan personer i omgangskretsen skaffer kokain oppgir først og fremst at kilden er faste selgere (65%), men svært mange oppgir også at de rett og slett får det (46%). Jenter oppgir i større grad en gutter (58 vs. 36%) at de får det (kokain).

65% oppgir å ha tillit til informasjon om rusmidler fra offentlige myndigheter – til tross for at dette er et flertall er det altså en stor andel av ungdommen som trolig må nås på andre måter enn gjennom offentlig kommunikasjon.

Ungdommen er splittet i synet på ruspolitikk, og gutter har mer liberale ruspolitiske holdninger enn jenter. Også de som kommer fra mer sentrale strøk er mer liberale. 2 av 3 mener grensekontrollen bør prioriteres av myndighetene (67%).

Kun 37% av vil trolig forhindre en venn i å prøve kokain for første gang – vi sier at disse er sterkt forankret i spørsmålet om kokainbruk.* Denne gruppen har en sterk overbevisning om hva som er rett og galt når det gjelder spørsmål om rusbruk, og ønsker at andre skal handle på samme måte som dem selv. En stor andel av disse er likevel i liten grad del av en «festkultur». De vil derfor ikke ha det samme mulighetsrommet til å påvirke som de som er en del av en «festkultur».

Nær halvparten (45%) av ungdommen kan forstås som uforutsigbare i spørsmålet om å forhindre en venn i å prøve ut kokain – det er altså usikkert hvorvidt de vil gripe inn eller ei. De ser både argumenter for og imot å gripe inn, og de har et ambivalent forhold til kokainbruk. De har utbredt bruk i sin omgangskrets, og vet hvordan de kan skaffe kokain. De er likevel for en streng ruspolitikk.

Blant de som *ikke* vil gripe inn i situasjonen, nevnes vennens ansvar for seg selv og «fritt valg», bekymring for eget rykte, frykt for ubehagelige situasjoner, og en grad av nysgjerrighet/ «man lever kun en gang»-argumentasjon, som årsaker. Et fåtall nevnes også positive sider ved kokainbruk.

KANTAR PUBLIC

* I kapittel 4 beskrives segmenteringsmodellen og hvilke kjennetegn som gjør seg gjeldende for de ulike segmentene (talspersoner, etterleverer, følgere, ambivalente, vanskelige og forektere). De ulike segmentene har ulik forankring til spørsmålet om kokainbruk blant unge, og vil derfor reagere ulikt i en situasjon der kokain blir tilbudt deres venner. Ved å forstå deres forankring, kan målrettede tiltak iverksettes.

6

2

Om festkultur, tilgang og
bruk av kokain

Om festkultur, tilgang og bruk av kokain

En betydelig andel har blitt tilbudt kokain det siste året (27%) og nær halvparten har kjennskap til utprøving av kokain i omgangskretsen (47%). Kjennskapet til hvordan man kan anskaffe kokain er utbredt (42%). Ut fra besvarelsene framstår kokain som nesten like enkelt å skaffe som hasj/ marihuana.

Noe over halvparten av ungdommene i målgruppen drikker alkohol hver måned (53%). Andelen som oppgir at de drikker alkohol er høyere blant jenter enn gutter, og er økende med klassetrinn.

27% av ungdommene oppgir at de har blitt tilbudt kokain det siste året. Andelen som har blitt tilbudt kokain er noe høyere blant gutter enn jenter, høyere blant de eldste, og betydelig høyere blant de som er bosatt i de mest sentrale kommunene.

Nesten halvparten oppgir at de vet om en eller flere som har prøvd kokain (47%). I tillegg er det en betydelig andel av ungdommene som også vet om en eller flere som bruker kokain jevnlig (19%). Andelen av jentene med kjennskap til personer i omgangskretsen som har prøvd og som bruker, er noe større enn andelen med tilsvarende kjennskap blant guttene.

42% kjenner til hvordan de som har tilgang på kokain i deres omgangskrets har skaffet stoffet. De som har kjennskap til hvordan personer i omgangskretsen skaffer kokain oppgir først og fremst at kilden er faste selgere (65%) men svært mange oppgir også at de rett og slett får det (46%). Vesentlig flere av jentene oppgir at de får det enn guttene (58 vs. 36%).

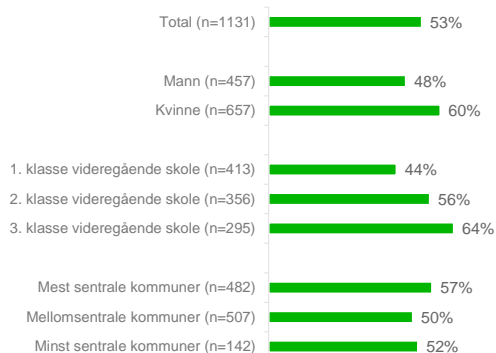
40% oppgir også at de vet hvordan de skal gå frem for å selv skaffe kokain. Andelen som vet dette er klart størst i de mest sentrale kommunene (44%). 34% av ungdommene mener at det ville vært lett for dem å skaffe seg kokain. Dette plasserer kokain mellom hasj/ marihuana og MDMA/ Ecstasy, som henholdsvis 42 og 17% mener er lett å skaffe. Med referanse til legale rusmidler kan vi si at andelen som mener kokain er enkelt skaffe er ca. halvparten så stor som andelen som mener det er lett å skaffe brennevin (67% mener det siste er lett å skaffe).

Alkoholforbruk

Hender det at du drikker noen form for alkohol?

Andel «Drikker hver måned» etter bakgrunnskjennetegn

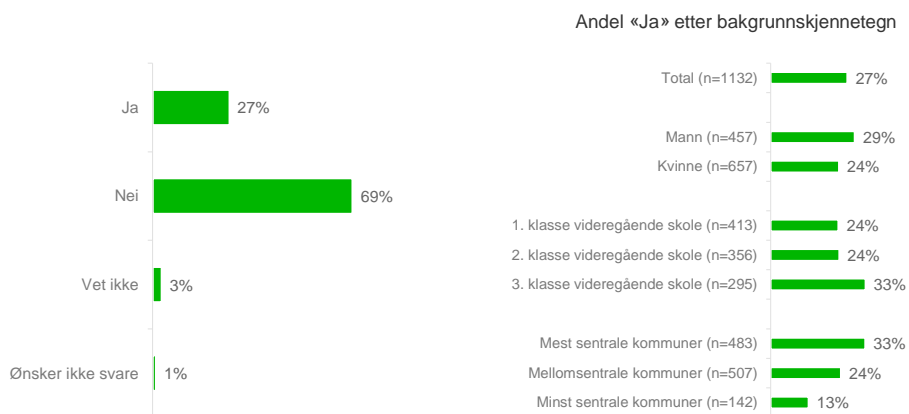
KANTAR PUBLIC

9

Noe over halvparten av ungdommene i målgruppen drikker alkohol hver måned (53%). Andelen som oppgir at de drikker alkohol er høyere blant jenter enn gutter, og er økende med klassetrinn.

Tilbudt kokain

Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt tilbudt kokain?

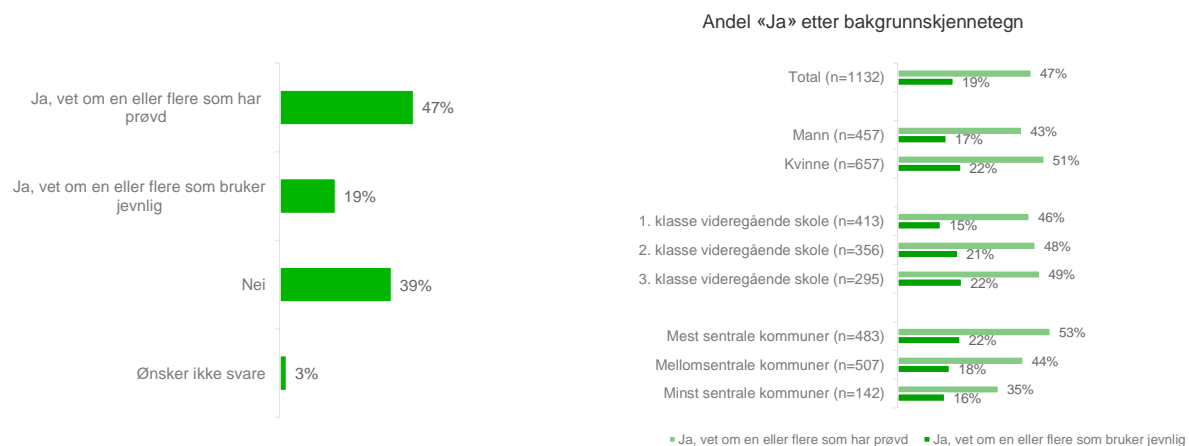
KANTAR PUBLIC

10

En andel på 27% av ungdommene oppgir at de har blitt tilbudt kokain det siste året. Andelen som har blitt tilbudt kokain er noe høyere blant gutter enn jenter, høyere blant de eldste, og betydelig høyere blant de som er bosatt i de mest sentrale kommunene.

Bruk av kokain i omgangskretsen

Vet du om noen i din omgangskrets har prøvd eller som har brukt kokain jevnlig i løpet av de siste 12 månedene?

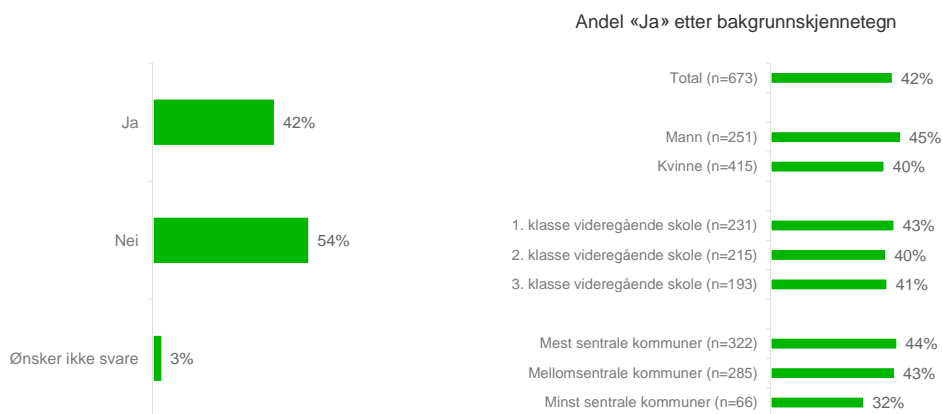
KANTAR PUBLIC

11

Nesten halvparten oppgir at de vet om en eller flere som har prøvd kokain (47%). I tillegg er det en betydelig andel av ungdommene som også vet om en eller flere som bruker kokain jevnlig (19%). Andelen av jentene med kjennskap til personer i omgangskretsen som har prøvd og som bruker, er noe større enn andelen med tilsvarende kjennskap blant guttene.

Anskaffelse av kokain i omgangskretsen

Vet du hvordan de i din omgangskrets som har tilgang på kokain har skaffet det?

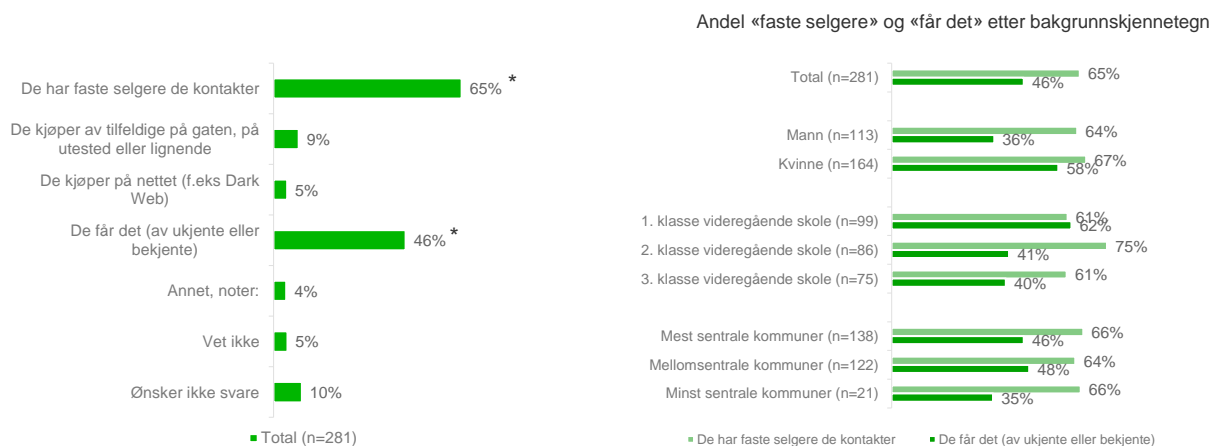
KANTAR PUBLIC

12

42% kjenner til hvordan de som har tilgang på kokain i deres omgangskrets har skaffet stoffet.

Metoder for anskaffelse av kokain i omgangskretsen

Vet du hvilke metoder de benytter for å skaffe kokain? (kun de som svarte «ja» på forrige spørsmål)

KANTAR PUBLIC

*Med utgangspunkt i totalen oppgir 16% av ungdom at de vet at folk i deres omgangskrets skaffer kokain via faste selgere, mens 11% oppgir at de vet at folk i deres omgangskrets får kokain av ukjente eller kjente.

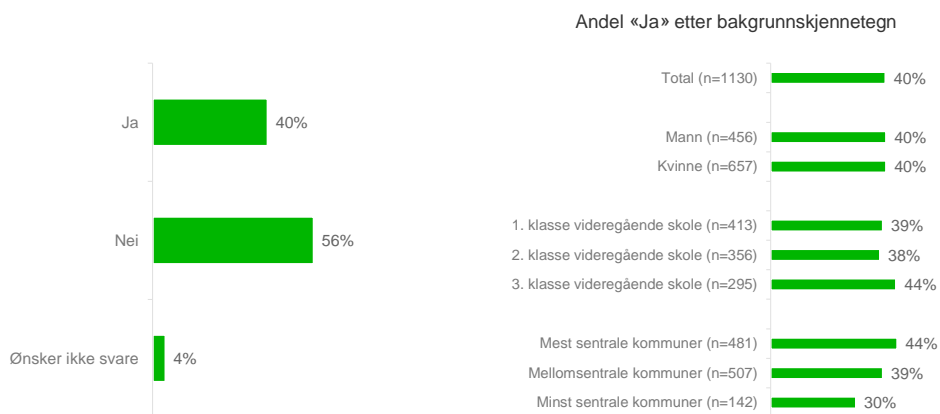
13

De som har kjennskap til hvordan personer i omgangskretsen skaffer kokain oppgir først og fremst at kilden er faste selgere (65%) men svært mange oppgir også at de rett og slett får det (46%). Vesentlig flere av jentene oppgir at de får det enn guttene (58 vs. 36%).

Blant de som noterer åpne svar (n=28), oppgir et flertall at de hadde hørt med venner eller bekjente. Et svar trukket ut: "Jeg hadde spurt folk hvem som selger, og så hadde de fortalt meg det og jeg hadde funnet frem til personen på den måten. Alle vet om noen som driver med det".

Anskaffe kokain selv

Vet du hvordan du skulle ha gått frem for å selv skaffe kokain?

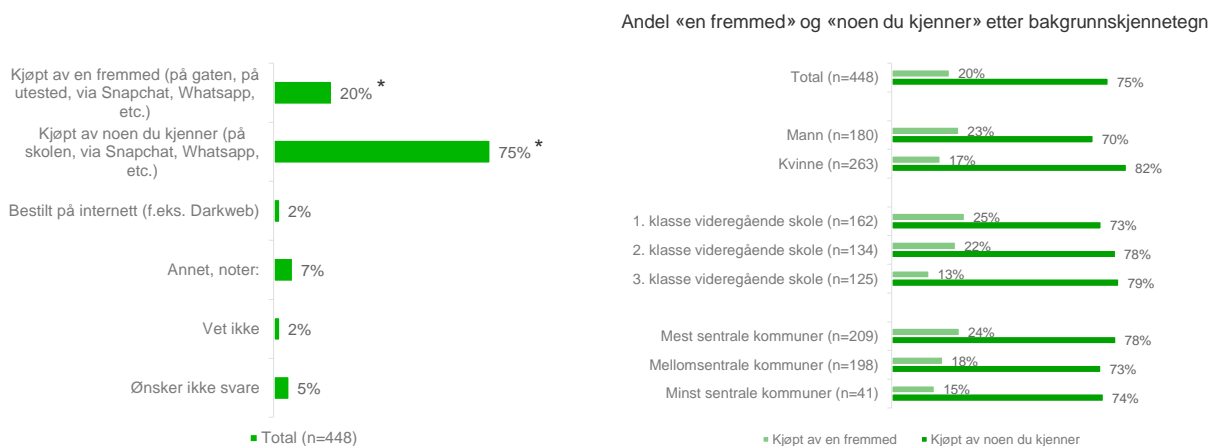
KANTAR PUBLIC

14

40% oppgir at de selv vet hvordan de skal gå frem for å skaffe kokain. Andelen som vet dette er klart størst i de mest sentrale kommunene (44%).

Hvordan anskaffe kokain selv

Hvordan tror du at du hadde gått fram dersom du skulle skaffe kokain selv? (kun de som svarte «ja» på forrige spørsmål)

KANTAR PUBLIC

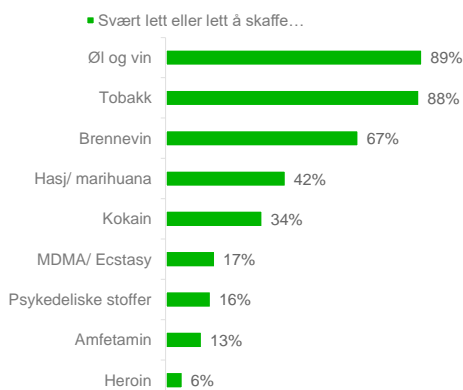
*Med utgangspunkt i totalen oppgir 30% av ungdom at de selv ville skaffet kokain ved å kjøpe av noen de kjenner, mens 8% oppgir at de ville kjøpt av en fremmed.

15

Blant de som noterer åpne svar (n=13), nevner flere Snapchat som kanal for kjøp.

Tilgang på ulike rusmidler

Hvor enkelt eller vanskelig tror du at det hadde vært for deg å skaffe...?

KANTAR PUBLIC

16

34% av ungdommene mener at det ville vært lett for dem å skaffe seg kokain. Dette plasserer kokain mellom hasj/ marihuana og MDMA/ Ecstasy, som henholdsvis 42 og 17% mener er lett å skaffe. Med referanse til legale rusmidler kan vi si at andelen som mener kokain er enkelt å skaffe er ca. halvparten så stor som andelen som mener det er lett å skaffe brennevin (67% mener det siste er lett å skaffe). Det er verdt å ha i mente at tilnærmet samtlige av respondentene er under 20 år (99%), og derfor ikke kan skaffe brennevin lovlig i Norge.

3 Holdninger til rusmiddelinformasjon, myndigheter og rusmiddelpolitiske spørsmål

Rusmiddelinformasjon, myndigheter og rusmiddelpolitiske spørsmål

65% oppgir å ha tillit til informasjon om rusmidler fra offentlige myndigheter – til tross for at dette er et flertall er altså det en stor andel av ungdommen som trolig må nås på andre måter enn gjennom offentlig kommunikasjon. Ungdommen er splittet i synet på ruspolitikk, og gutter er i større grad liberale i sine ruspolitiske holdninger enn jenter. Også de som kommer fra mer sentrale strøk er mer liberale. 2 av 3 mener grensekontrollen bør prioriteres av myndighetene (67%).

Selv om tilliten til informasjon fra offentlige myndigheter om rusmidler er relativt høy (65%), er det fortsatt en betydelig andel ungdom som trolig ikke lar seg påvirke av myndighetenes kommunikasjon. Jenter har i større grad tillit enn gutter (72% vs. 60%).

Ungdommene er delt når det gjelder synet på ruspolitikk, 29% mener at myndighetene bør prioritere andre typer kriminalitet enn rusbruk i festsammenheng, og 42% mener strafferammene bør skjerpes. 27% er for legalisering av hasj og marihuana, men hele 45% er uenige.

Gutter og de som bor i mer sentrale kommuner er mer liberale i sine ruspolitiske syn enn jenter og de som bor i mindre sentrale kommuner.

Under halvparten snakker åpent om eget og andres rusmiddelbruk med sine foreldre (41%).

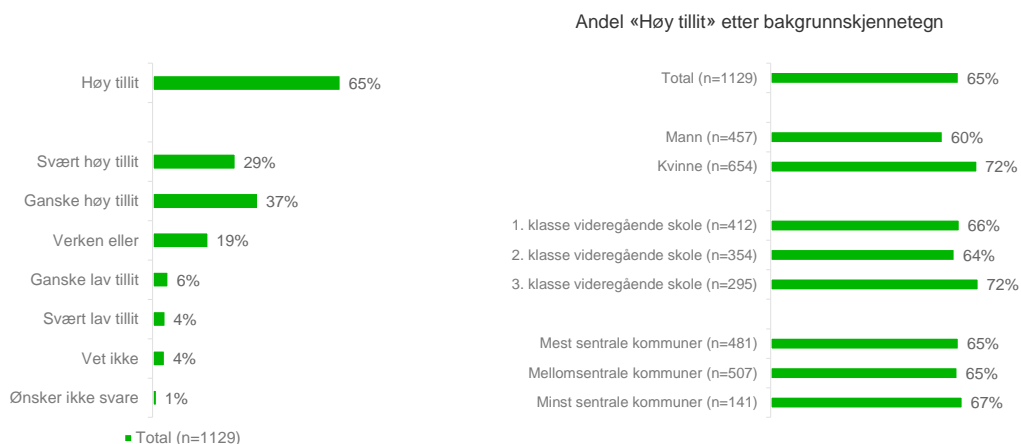
Et flertall er enige i at myndighetene bør prioritere grensekontroll for å forhindre innførsel av ulovlige rusmidler (67%), og det er ingen tydelige forskjeller mellom kjønn, bosted og alder i dette spørsmålet.

39% har et inntrykk av at langere selv har et rusproblem. Det er trolig likevel få som har kjennskap til «eksterne» langere utenfor egen omgangskrets – som tidligere påpekt oppgir 75% at de ville skaffet seg kokain via bekjente og venner.

9% mener informasjon om skadevirkninger av kokain er overdrevet. 42% svarer verken eller, eller vet ikke. Igjen er det tendenser til at det er et skille mellom gutter og jenter, hvorav flere gutter mener skadevirkningene er overdrevet. Det er likevel kun totalt 4% som mener at det er flere fordeler enn ulemper ved å bruke kokain.

Tillitt til informasjon fra det offentlige

Hvilken tillit har du til informasjon om rusmidler fra offentlige myndigheter (politi, helsevesen, tollvesen, skolen, etc.)?

KANTAR PUBLIC

19

10% oppgir at de har lav tillit til informasjon om rusmidler fra offentlige myndigheter. Andelen med tillit er høyere blant jenter enn blant gutter, men utover dette er det ingen forskjell i tillit.

Holdninger til ruspolitiske spørsmål

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander...? (grafikken viser andelen svært eller ganske enig)

KANTAR PUBLIC

20

Tilliten til informasjon om rusmidler fra offentlige myndigheter er nokså høy; 65% har svært eller ganske høy tillit. At denne andelen er ikke er høyere, er likevel verdt å merke seg; kommunikasjon fra myndighetene vil trolig ikke ha effekt på hele 35% av ungdommen.

Ungdommen er splittet i synet på ruspolitikk; 29% mener annen kriminalitet bør prioriteres over rusbruk i festsammenheng, og 42% mener strafferammene bør skjerpes. 67% mener myndighetene bør prioritere grensekontroll for å forhindre innførsel av ulovlige rusmidler.

39% har et inntrykk av at langere selv har et rusproblem. Det er trolig likevel få som har kjennskap til «eksterne» langere utenfor egen omgangskrets – som vist ville 75% kontaktet en de kjenner for å få skaffe kokain.

Prioriteringer knyttet til ulike typer kriminalitet

Påstand: Norske myndigheter bør prioritere annen type kriminalitet enn bruk av ulovlige rusmidler i festsammenheng

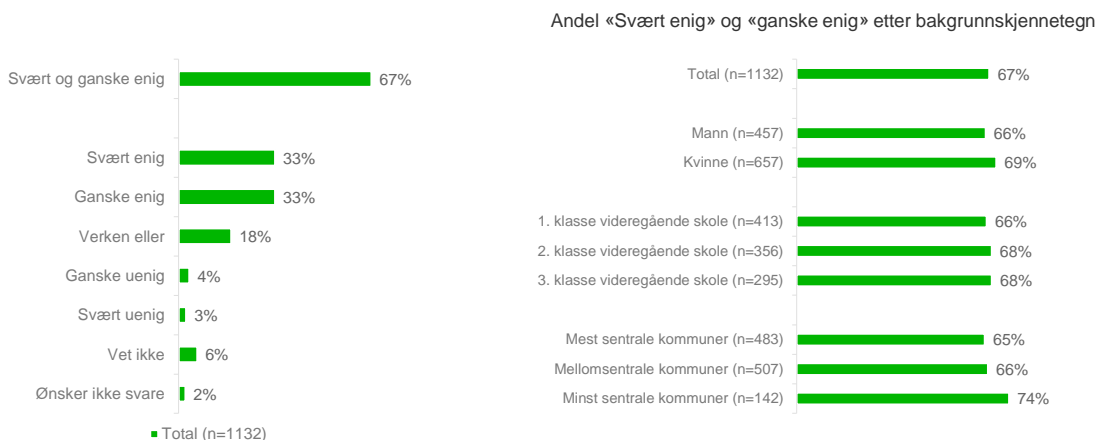
KANTAR PUBLIC

21

29% sier seg enige i at norske myndigheter bør prioritere annen type kriminalitet enn bruk av ulovlige rusmidler i festsammenheng, og en nesten like stor andel sier seg uenig (27%). Andelen er høyere blant gutter, og høyere blant de som bor i mer sentrale kommuner.

Prioritering av grensekontroll

Påstand: Norske myndigheter bør i større grad prioritere å forhindre at ulovlige rusmidler kommer inn i landet

KANTAR PUBLIC

22

67% sier seg enige i at norske myndigheter i større grad bør prioritere å forhindre at ulovlige rusmidler kommer inn i landet, og en svært liten andel sier seg uenig (7%). Det er ingen forskjell i dette spørsmålet mellom de ulike gruppene.

Skjerping av strafferammer

Påstand: Dagens strafferammer for oppbevaring/ salg/ bruk av kokain bør skjerpes

KANTAR PUBLIC

23

42% sier seg enige i at dagens strafferammer for oppbevaring/ salg/ bruk av kokain bør skjerpes, men en like stor andel svarer verken eller, eller vet ikke (41%). Gutter mener dette i større grad enn jenter, og det er tendenser til at de i lavere klasser mener dette sammenlignet med 3.klassinger.

Syn på langere

Påstand: De fleste som selger ulovlige rusmidler har selv et avhengighetsproblem

KANTAR PUBLIC

24

39% sier seg enige i at de fleste som selger ulovlige rusmidler selv har et avhengighetsproblem. Her er det en stor andel som ikke vet; totalt 44% svarer verken eller, eller vet ikke. Dette bekrefter at det er få som har kjennskap til «eksterne» langere; som vi vet oppgir 75% at de hadde kontaktet bekjente for å skaffe kokain selv. Det er en større andel jenter som sier seg enig i påstanden.

Legalisering av hasj og marihuana

Påstand: Hasj og marihuana bør bli lovlige rusmidler i Norge

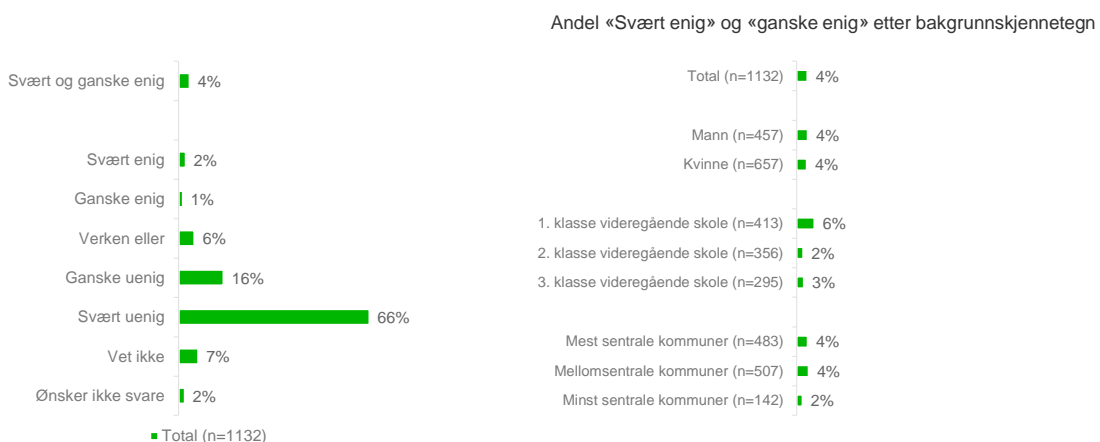
KANTAR PUBLIC

25

27% er for legalisering, men hele 45% er uenige. Andelen som er for legalisering er større blant gutter enn jenter.

Fordeler og ulemper med bruk av kokain

Påstand: Det er flere fordeler enn ulemper ved å bruke kokain

KANTAR PUBLIC

26

Kun et fåtall mener at det er flere fordeler enn ulemper ved å bruke kokain – hele 66% sier seg svært uenig. Det er ingen tydelige forskjeller mellom gruppene, kun tendenser til at 1.klassinger i større grad er enige enn de eldre elevene.

Skadevirkninger

Påstand: Informasjon om skadevirkningene av kokain er overdrevet

KANTAR PUBLIC

27

9% sier seg enige i at informasjon om skadevirkninger av kokain er overdrevet. 42% svarer verken eller, eller vet ikke. Igjen er det tendenser til at det er et skille mellom gutter og jenter, hvorav flere gutter mener skadevirkningene er overdrevet.

Åpenhet rundt rusmiddelbruk

Påstand: Jeg snakker åpent med mine foreldre om eget/ venners bruk av ulovlige rusmidler

KANTAR PUBLIC

28

41% oppgir at de snakker åpent med egne foreldre om eget/ venners bruk av ulovlige rusmidler, men også her er det en stor andel som ikke tar stilling til spørsmålet; 39% svarer verken eller, eller vet ikke. Det er en lavere andel gutter som snakker åpent med foreldrene sine, og en lavere andel i de mest sentrale kommunene sammenlignet med i de mellomstore.

4

Forankring til å hindre
utprøving av kokain

Overordnet beskrivelse av segmenteringsmodellen

Segmenteringsmodellen benyttes for å kartlegge hvilken forankring ungdom har i spørsmålet om kokainbruk blant unge. Hvilken forankring de har, vil påvirke hvordan de opptrer i en situasjon hvor kokain er involvert. Respondentene blir presentert for scenarioet: «Se for deg at du er på en hjemmefest hos noen fra skolen din. Du står og prater med en av dine nærmeste venner, og en bekjent av dere kommer bort. Han forteller vennen din at han har med seg kokain, og lurert på om din venn har lyst til å prøve litt. Vennen din har aldri prøvd kokain før.»

Deretter blir de stilt spørsmål som benyttes for å kartlegge opplevd kognitiv dissonans (ubehag) ved situasjonen, egenvurdering av mulighetene for å gripe inn i situasjonen (ekstern påvirkning), graden av opplevd ambivalens mht. inngripen i situasjonen, og involveringsgrad i dette aktuelle spørsmålet.

Denne kartleggingen benyttes for å splitte ungdommen i seks segmenter, hvor de forankrede trolig vil gripe inn i situasjonen, mens de ikke-forankrede trolig ikke vil gripe inn i situasjonen. De ulike segmentene krever ulike målrettede tiltak i bekjempelsen av kokainbruk blant unge.

Forankrede

1. **Talspersoner** har den sterkeste forankringen til å gripe inn i situasjonen (bevisst og ubevisst), er tydelig motivert for å gripe inn, og kan forventes å opptre som rollemodeller som ønsker å påvirke andre. Høyt involvert og med en sterk opplevelse av ubehag med tanke på den beskrevne situasjonen.
2. **Etterleverere** svakere forankret enn talspersoner, men er i likhet med talspersoner tydelig motivert for å gripe inn (ingen ambivalens). Det er mindre sannsynlig at disse aktivt vil ønske å påvirke andre til å gjøre det samme, med mindre de blir inspirert til det.
3. **Følgere** kan typisk ha et ønske om å gripe inn i situasjonen, men er ikke like involvert i spørsmålet som talspersoner og etterleverere. Samtidig er følgerne relativt ambivalente mht. spørsmålet om hvordan de skal håndtere situasjonen. Dette innebærer at de lett kan påvirkes av andre personer i omgangskretsen og lett kan komme til la seg styre av 'den høyeste stemmen' og det de kan oppfatte som en 'sosial norm' der og da.

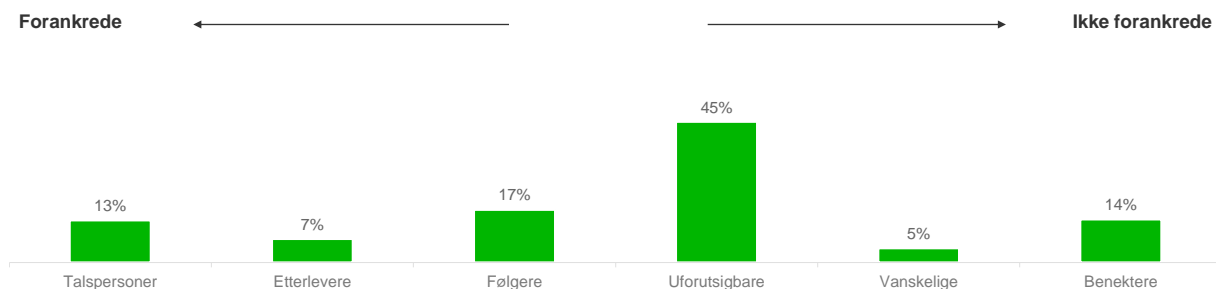
Ikke-forankrede

4. **Uforutsigbare** har sterkt motstridende oppførsel. Involveringen kan typisk være høy, samtidig som opplevelsen av ambivalens og diskusjonen for og i mot å gripe inn kan være høy. Mange framstår også som svært inkonsistente og uklare i holdningene sine til dette spørsmålet. Selv om denne gruppen trolig ikke går aktivt inn for å motarbeide eller være imot sosiale normer, fungerer de ubevisste holdningene deres som hinder for å gripe inn i situasjonen, noe som innebærer at vi ikke kan forvente at de vil gripe inn når det gjelder.
5. **Vanskelige** er de mest negative og både atferd og holdninger. De viser bevisst uønsket atferd og er aktivt motstandsdyktige mot endring.
6. **Fornektere** er de som mest sannsynlig viser uønsket atferd. Disse nekter å anerkjenne den grunnleggende problemstillingen (hindre utprøving av kokain) som noe som bør tas alvorlig.

Forankring til å hindre utprøving av kokain

Å forhindre at venn prøver kokain for første gang

Spørsmålskontekst: «Se for deg at du er på en hjemmefest hos noen fra skolen din. Du står og prater med en av dine nærmeste venner, og en bekjent av dere kommer bort. Han forteller vennen din at han har med seg kokain, og lurer på om din venn har lyst til å prøve litt. Vennen din har aldri prøvd kokain før.»

KANTAR PUBLIC

31

37% av ungdommene kan beskrives som sterkt til lett forankret til å forsøke å forhindre en venn i å prøve ut kokain for første gang, herunder 13% som talspersoner for å gjøre dette, 7% som etterleverer, og 17% som følgere. Det som kjennetegner den siste gruppen er kombinasjonen av lav involvering og samtidig ambivalens mht. spørsmålet om hvordan de skal håndtere situasjonen, noe som kan tolke som at de er lette å påvirke (også i uønsket retning).

63% av ungdommene kan forstås som ikke-forankret i spørsmålet om å forhindre en venn i å prøve ut kokain for første gang. Hovedtyngden av denne gruppen er de vi kaller uforutsigbare, som er en gruppe bestående av personer kjennetegne ved høyt innslag av ambivalens og pågående indre diskusjon av argumenter for og i mot å gripe inn, i tillegg til mange med svært inkonsistente og uklare holdninger til dette spørsmålet.

Forankring til å hindre utprøving av kokain

45% av ungdommen kan forstås som uforutsigbare i spørsmålet om å forhindre en venn i å prøve ut kokain for første gang. Det vil si at de ser både argumenter for og imot å gripe inn, og de har et ambivalent forhold til kokainbruk. De har utbredt bruk i sin omgangskrets, og vet hvordan de selv kan skaffe kokain. Disse er oftere i situasjoner der kokain er involvert enn de som er sterkt forankret og ønsker å påvirke sine omgivelser til å unngå kokainbruk, men det er usikkert om de vil gripe inn eller ikke.

37% av ungdommene kan beskrives som fra sterkt til lett forankret til å forsøke å forhindre en venn i å prøve ut kokain for første gang, herunder 13% som talspersoner for å gjøre dette, 7% som etterleverer, og 17% som følgere. Det som kjennetegner den siste gruppen er kombinasjonen av lav involvering og samtidig ambivalens mht. spørsmålet om hvordan de skal håndtere situasjonen, noe som kan tolkes som at de er enkle å påvirke (også i uønsket retning).

63% av ungdommene kan forstås som ikke-forankret i spørsmålet om å forhindre en venn i å prøve ut kokain for første gang. Hovedtyngden av denne gruppen er de vi kaller uforutsigbare (45%), som er en gruppe bestående av personer kjennetegnet ved høyt innslag av ambivalens og pågående indre diskusjon av argumenter for og i mot å gripe inn, i tillegg til mange med svært inkonsistente og uklare holdninger til dette spørsmålet.

Det er flere gutter enn jenter blant de som ikke er forankret, og det er flere som bor i sentrale og mellomsentrale kommuner.

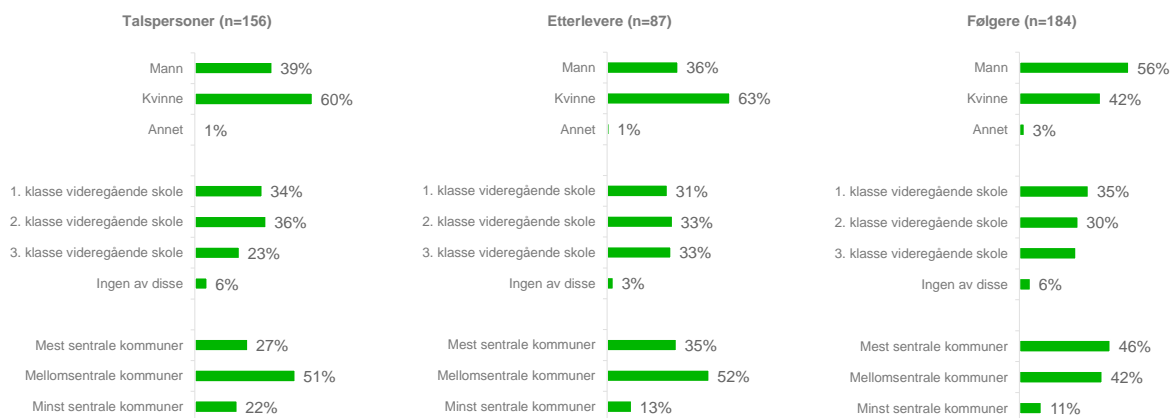
Segmentene skiller seg også fra hverandre når det gjelder hvor involvert de er i en «festkultur» - de sterkt forankrede drikker sjeldnere enn de som ikke er forankret, det er færre blant disse som har blitt tilbudt kokain og færre som kjenner til bruk i sin omgangskrets. Blant de som er lite forankret, de uforutsigbare, oppgir over halvparten å drikke jevnlig, 26% har blitt tilbudt kokain i løpet av det siste året, og 47% kjenner noen som har prøvd det i sin omgangskrets. 33% i denne gruppen oppgir at det er lett å skaffe kokain.

Blant de uforutsigbare er det et flertall som har høy tillit til informasjonen om rusmidler fra myndighetene (70%), og et flertall av disse er for en streng ruspolitikk. Blant de lite forankrede er 24% for legalisering hasj og marihuana, men svært få ser flere fordeler enn ulemper ved kokainbruk (3%).

I gruppen som ikke er forankret, og har uønskede holdninger og ingen motivasjon for å gripe inn i en slik situasjon, oppgir 47% at det er lett for dem å få tak i kokain, og 41% har selv blitt tilbudt stoffet de siste 12 månedene. Disse ønsker også en mildere ruspolitikk enn dagens.

Blant de som *ikke* vil gripe inn i situasjonen, nevnes vennens ansvar for seg selv og «fritt valg», bekymring for eget rykte, frykt for ubehagelige situasjoner, og en grad av nysgjerrighet/ «man lever kun en gang»-argumentasjon, som årsaker. Et fåtall nevner også positive sider ved kokainbruk.

Demografiske kjennetegn ved de forankrede

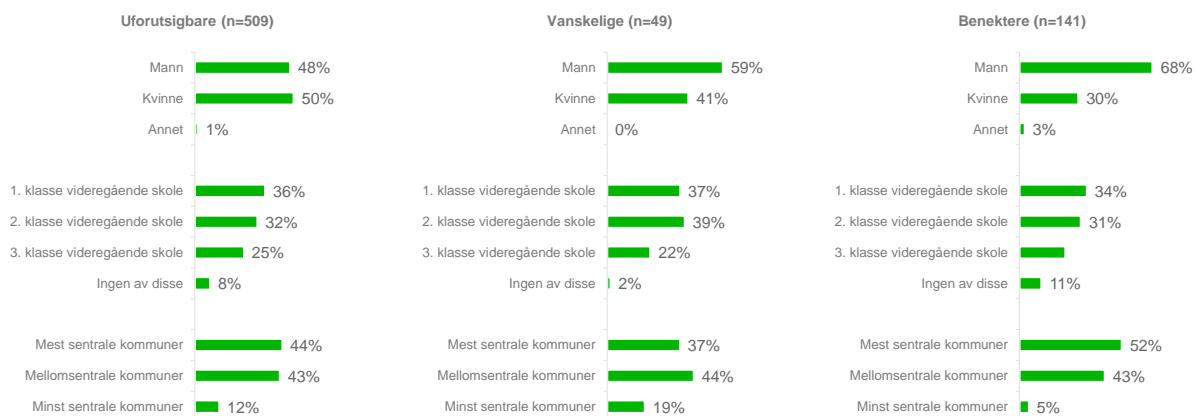

KANTAR PUBLIC

33

Jenter er i større grad forankret enn gutter. Blant talspersoner er det færre som går i 3. klasse enn 1. og 2., men dette jevner seg utover blant etterleverer og følgere. Det er færre blant talspersoner og etterleverer som er bosatt i de mest sentrale kommunene og minst sentrale kommunene, enn de mellomsentrale.

Demografiske kjennetegn ved de ikke-forankrede

KANTAR PUBLIC

34

Blant de uforutsigbare er det en like stor andel gutter enn jenter, flere i de lavere klassetrinnene, og flere som bor sentralt.

Blant de vanskelige og benkertene er det flere gutter, flere i de lavere klassetrinnene og flere som bor i sentrale og mellomsentrale kommuner, enn i mindre sentrale kommuner.

Festkultur, tilgang og bruk blant de forankrede

KANTAR PUBLIC

* Kun de som oppgir at de vet om bruk i omgangskretsen blir spurt om det vet hvordan de i omgangskretsen skaffer det. Det er dermed et lavere antall respondenter som svarer på dette spørsmålet.

35

Blant talspersoner er det færre som drikker alkohol jevnlig, som har blitt tilbudt kokain og som har kjennskap til bruk av kokain i vennekretsen. Disse er i mindre grad del av en "festkultur", og skiller seg sånn sett fra de andre forankrede. Når det gjelder kjennskap til hvordan andre og de selv kan skaffe kokain, er de nokså like etterleverne – 21% og 22% i disse segmentene oppgir at det er lett for dem å skaffe kokain.

Etterleverne er til en viss grad mer involvert i en "festkultur", mens dette er enda tydeligere hos følgerne. Blant sistnevnte oppgir 33% at de har blitt tilbudt kokain det siste året, og 34% at det er lett for dem å skaffe kokain.

Festkultur, tilgang og bruk blant de ikke-forankrede

KANTAR PUBLIC

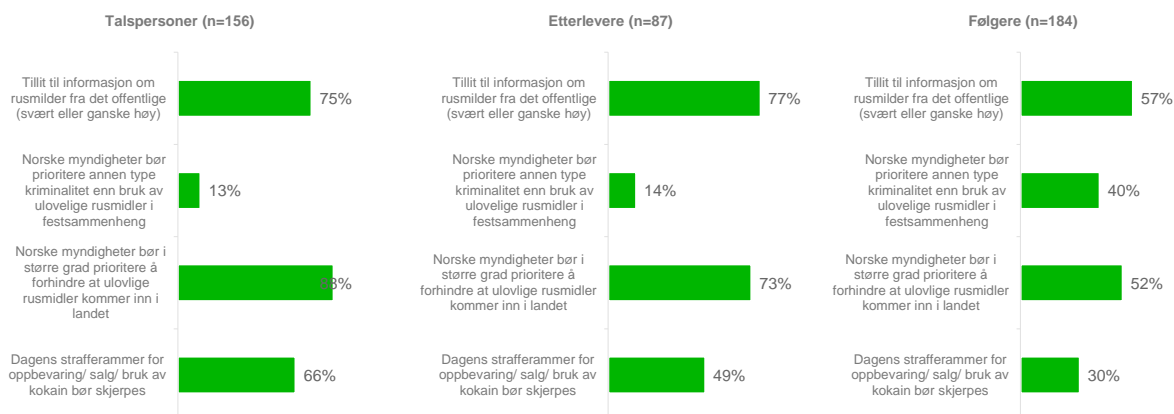
* Kun de som oppgir at de vet om bruk i omgangskretsen blir spurt om det vet hvordan de i omgangskretsen skaffer det. Det er dermed et lavere antall respondenter som svarer på dette spørsmålet.

36

De uforutsigbare deler en rekke fellestrekk med følgerne – over halvparten (55%) oppgir å drikke jevnlig, 26% har blitt tilbudt kokain i løpet av det siste året, og nær halvparten (47%) kjenner noen som har prøvd det i omgangskrets. En like stor andel som blant følgerne oppgir at det er lett å skaffe kokain (34%).

Blant de vanskelige og benekterne svarer om lag halvparten at det er lett for dem å skaffe kokain, og over halvoarten vet hvordan de skulle skaffet det selv. Et flertall oppgir at de kjenner til at folk i omgangskretsen har brukt det, og nær 2 av 5 oppgir å ha blitt tilbudt kokain siste året.

Holdninger til ruspolitikk blant de forankrede

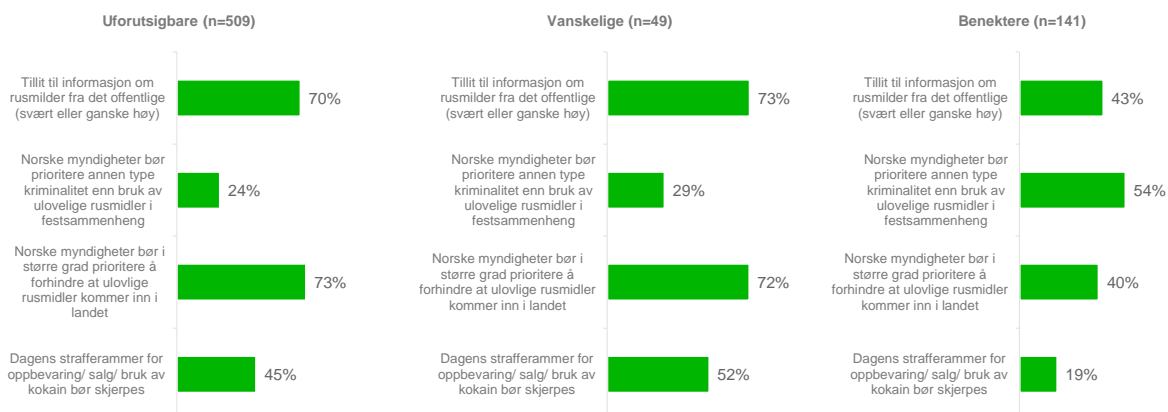
KANTAR PUBLIC

37

Talsspersoner og etterleverere deler holdninger knyttet til ruspolitikk. De er preget av høy tillit til informasjon om rusmidler fra myndighetene (75% og 77%), et fåtall mener myndighetene skal nedprioritere straffeforfølgelse av kriminalitet knyttet til rusbruk (13% og 14%), og et flertall ønsker prioriteringer av grensekontroller (88% og 73%). Et flertall blant disse mener også at dagens strafferammer knyttet til bruk og salg av kokain bør skjerpes (66% og 49%).

Følgerne er noe mindre overbevist; over halvparten har høy tillit (57%), og en like stor andel mener myndighetene bør prioritere grensekontrollen (52%). 40% sier seg enige i at myndighetene bør prioritere andre typer kriminalitet, 30% mener strafferammen bør skjerpes. Alt i alt er disse i større grad for en mildere ruspolitikk enn de andre forankrede.

Holdninger til ruspolitikk blant de ikke-forankrede

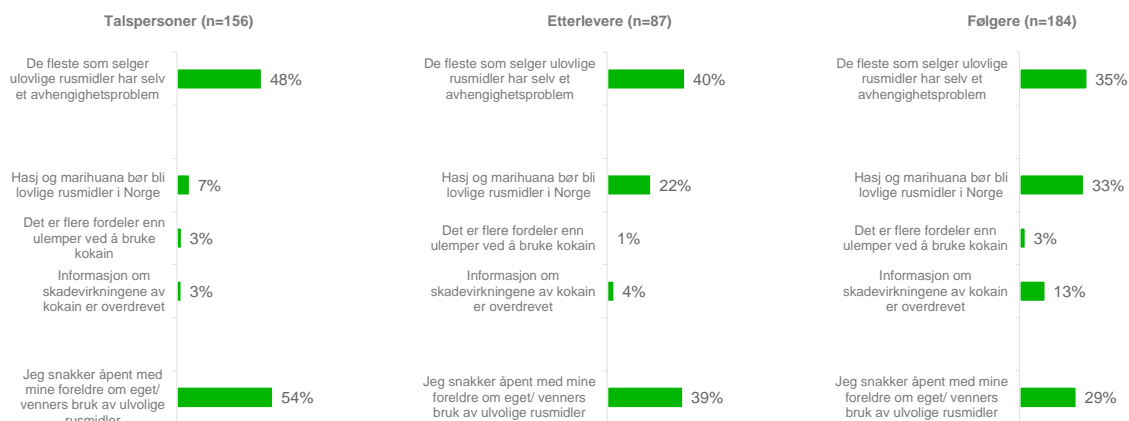
KANTAR PUBLIC

38

De uforutsigbare og de vanskelige har nokså like holdninger når det gjelder ruspolitikk; de har høy tillit (70% og 73%) og over 7 av 10 mener grensekontroll burde prioriteres (73% og 72%). Rundt halvparten ønsker skjerpede strafferammer (45% og 52%), og under 3 av 10 mener myndighetene bør prioritere andre typer kriminalitet enn rusmidler i festsammenheng (24% og 29%).

Blant benektere er det lav grad av tillit til informasjonen fra offentlige myndigheter (43%), over halvparten mener myndighetene bør prioritere annerledes (54%), og kun 19% mener strafferammene bør skjerpes. Godt under halvparten (40%) mener grensekontroll bør prioriteres. Det er også denne gruppen som i størst grad mener det er lett å skaffe kokain.

Holdninger til rusmidler blant de forankrede

KANTAR PUBLIC

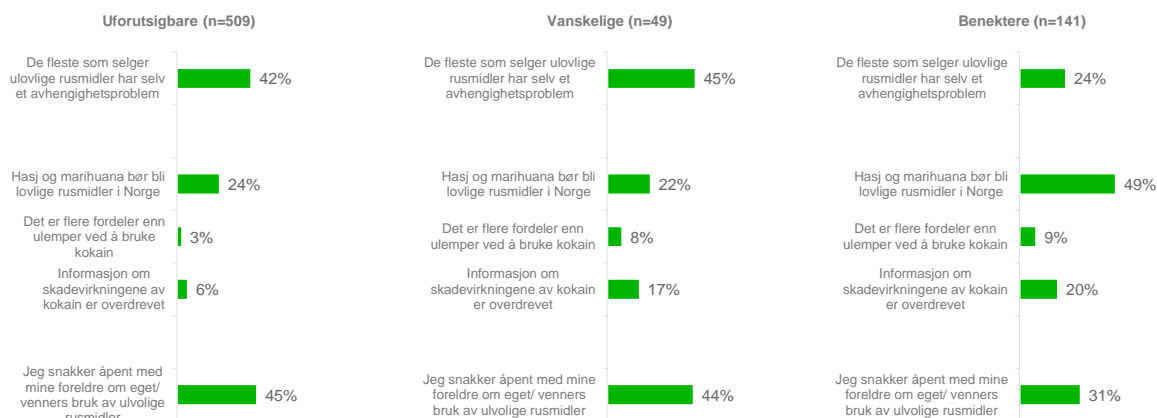
39

Blant talspersoner oppgir halvparten at de tror langere har et rusproblem selv (48%) – i de andre gruppene denne andelen betraktelig lavere. De er i svært liten grad for legalisering (7%), de ser kun ulemper og mener skadevirkningene ikke er overdrevet (3% og 3%). Over halvparten er åpne med sine foreldre om eget og andres bruk av rusmidler (54%) – men dette er som tidligere vist, trolig svært lavt.

Blant følgerne oppgir 1 av 3 at langere selv har et rusproblem (35%), og en like stor andel er for legalisering av hasj og marihuana (33%). De ser få fordeler med bruk av kokain (3%), men 13% mener informasjonen om skadevirkningene er overdrevet. I dette segmentet snakker i underkant 3 av 10 åpent med sine foreldre (29%).

Etterleverne befinner seg midt mellom talspersonene og følgerne, og er noe mer negative til langere, legalisering og kokainbruk enn det følgerne er.

Holdninger til rusmidler blant de ikke-forankrede

KANTAR PUBLIC

40

Også når det gjelder holdninger til rusmidler skiller benekterne seg fra de andre segmentene. Halvparten blant disse mener hasj og marihuana bør legaliseres (49%), 1 av 10 mener det er flere fordeler enn ulemper med å bruke kokain (9%) og 2 av 10 mener informasjonen om skadevirkningene er overdrevet (20%). Blant disse er det færre som snakker åpent med sine foreldre (31%). Blant disse er det også kun 24% som mener at de fleste som selv langer har et rusproblem. Dette er trolig også den gruppen som har mest erfaring med langere.

Blant de uforutsigbare oppgir 2 av 5 at langere selv har et rusproblem (42%), 1 av 4 er for legalisering (24%), men et svært lite antall mener det er flere fordeler enn ulemper med kokainbruk og at skadevirkningene er overdrevet (3% og 6%) Denne gruppen er også relativt åpne med sine foreldre – nær halvparten oppgir å snakke med sine foreldre (45%).

De vanskelige befinner seg midt mellom de uforutsigbare og benekterne, og er noe mer negative til langere, legalisering og kokainbruk enn det benekterne er.

Årsaker til å ikke gripe inn (åpne svar)

Blant de som *ikke* vil gripe inn i situasjonen, nevnes vennens ansvar for seg selv og «fritt valg», bekymring for eget rykte, frykt for ubehagelige situasjoner, og en grad av nysgjerrighet/ «man lever kun en gang»-argumentasjon, som årsaker. Et fåtall nevnes også positive sider ved kokainbruk.

«Personen kan ruse seg ansvarlig. Frihet. Frihet»

«Alle har sin frie vilje og må kunne stå for sine egne valg og handlinger. Derfor er det ikke min oppgave å korrigere eller påvirke andres frie vilje og atferd.»

«Det gjelder ikke deg personlig, ikke ditt problem liksom»

«Er ikke jeg som bestemmer hvordan andre skal leve livet sitt, har respekt nok for mine venner til å la de ta sine egne valg»

«Folk blir sure hvis man blander seg»

«Unngå en klein situasjon, ikke framstå som pysete/ukul»

«Bli hatet eller mislikt for og ha meninger om hva som er rett og galt»

«Dealere kan være skumle og farlige, og d kan kanskje skjje deg noe. Kanskje jeg blir sett på som ukul om jeg sier ifra men akkurat d driter jeg litt i»

«Vennen min koser seg og det er alt jeg vil»

«Vennen min kan bestemme noe selv. Det er Interessant å se kokainens effekt på vennen min.»

«Selv om kokain på ingen måte er bra for en, virker det som inntrykket folk har av skadeomfanget også er ganske oppblåst. [...]»

«Hvis vennen har lyst til å prøve så kan ikke jeg stoppe dem, vi er unge og man lever bare en gang, men skal minne de på at de ikke må hvis de ikke vil»

«1. Folk er ansvarlig for sine egne valg 2. Det kan være en bra opplevelse 3. Jeg ville heller holdt et øye med vennen min, slik at det ikke blir dårlig stemning»

«Selv hvor avhengig du kan bli, er det noe med å ha prøvd det og du vil føle deg bra etter å»

«At man kan kose seg med det men oppfordrer ingen til og gjøre det»

5 Vedlegg

Om analysemodellen – Commitment Theory

Segmenteringsmodellen for atferd benyttes for å forstå hvordan *forankring* spiller inn i diskrepansen mellom holdninger, intensjoner og atferd.

Kantar Publics modell for å forstå atferdsendringer, «Commitment Theory» (forankringsteori), er en videreutvikling av Kantars markedsmodell «Conversion Modell», som normalt brukes for å analysere styrke- og konkurranseforholdet mellom kommersielle merkevarer.

Den opprinnelige versjonen av «Conversion Modell» ble utviklet i 1986 av den sørafrikanske forskeren Jan Hofmeyr, da han var foreleser i religionsvitenskap ved University of Cape Town. Modellen viste seg fort å ha et bredt anvendelsesområde, ikke minst til analyser av kommersielle forhold, men også til analyser av politisk forankring i Sør Afrika før og etter avskaffelsen av apartheid i 1990.*

Modellens suksess og at den opprinnelig ble utviklet for analyser av samfunnsspørsmål, var viktig da Kantar Public så et økende behov for bedre teoretisk forankring og rammeverk i undersøkelser som benyttes som beslutningsgrunnlag for offentlige myndigheter som jobber med kommunikasjon der målsettingen er å oppnå varige atferdsendringer. I 2016 engasjerte derfor Kantar Public Jan Hofmeyr for å videreutvikle den opprinnelige modellen til den oppdaterte versjonen vi nå kaller «Commitment Theory». Modellen presenteres på de påfølgende sidene.

Rammeverket for den oppdaterte modellen er en syntese av de fellestrekkene man kan finne mellom ledende teoretiske og anvendte atferdsendringermodeller på tvers av atferdsvitenskapene, kognitiv og sosial psykologi, antropologi, evolusjonspsykologi, atferdsøkonomi og nevrovitenskap. I kjernen av dette ligger anerkjennelsen av at valgene våre både styres av automatiserte og ubevisste prosesser i «system 1» og reflekterende og beviste prosesser i «system 2».

Målingen av forankring er basert på en kartlegging av fire fundamentale holdningsdimensjoner som går igjen på tvers av ulike atferdsmodeller: individets opplevelse av kognitiv dissonans, ekstern påvirkning, graden av ambivalens, og nivået på involvering.

Når de fire fundamentale holdningsdimensjonene kombineres gir de grunnlag for definere seks universelle og arketypiske holdninger som kan gjenfinnes på tvers av en rekke problemstillinger og saksområder. Disse er: talpersoner (1), sterkt forankrede (2), følgere (3), forvirrede (4), negative (5), og fometere (6). Forståelsen av forskjellene mellom disse arketyper skal tjene som informasjonsgrunnlag for å gi en bedre målgruppeforståelse rundt et sakskompleks, og kan også være et utgangspunkt for å utvikle en differensiert og mer målrettet kommunikasjonsstrategi.

På neste side presenterer vi først de fire generelle holdningsdimensjonene som ligger til grunn for inndelingen i de seks arketypiske holdningssegmentene i modellen.

KANTAR PUBLIC

* En tidlig versjon av Conversion Model ble brukt i analyser for det nåværende politiske partiet Democratic Alliance i forbindelse med det sørafrikanske valget i 1989 og senere også for ANC i forkant av Sør-Afrikas første reelle demokratiske valg i 1994, hvor Nelson Mandela ble valgt til president.

43

Om analysemodellen - Måling av forankring basert på kartlegging av fire dimensjoner

Kognitiv dissonans

Kognitiv dissonans handler om graden av samsvar mellom tanke, tro og handlinger. Mange teorier om holdnings- og atferdsendring er basert på forutsetningen om at endring følger dannelsen av kognitiv dissonans.

Sagt mer presist: økende kognitiv dissonans bør øke sannsynligheten for at en person vil endre seg. Likevel er mange mennesker som føler seg ukomfortable eller misfornøyd med egen atferd eller situasjon, fortsatt ikke i stand til å endre seg. Dette kan skyldes andre forhold. De viktigste er ekstern påvirkning, ambivalens, og involvering.

Ekstern påvirkning

Omgivelsene (det miljømessige / ytre) og de holdningsmessige «landskapene» har en klar innflytelse på folks påståtte intensjoner og faktiske atferd.

I hvilken grad folk intuitivt vurderer at omgivelsene deres (dvs. "system 1") har en betydning for deres sannsynlighet for å endre seg, gir oss en indikasjon på hvilken relativ betydning ytre påvirkninger har i møte med et sterkt ønske eller vilje å endre seg.

Ambivalens

Opplevelsen av ambivalens er hjernens måte å fortelle oss at vi har motstridende ønsker. Ambivalens er følelsen som forteller oss at "valget" vi står overfor ikke er så enkelt.

Når en person opplever ambivalens, det vil si både grunner til *ikke å endre* seg og grunner *til å endre* seg, vil de gjerne utsette en avgjørelse, eller de kan hevde at de skal gjøre en endring i fremtiden, men likevel ende opp med å ikke gjøre endringen.

Ambivalens kan ikke oppstå uten høy involvering.

Involvering

Når involveringen er lav, kan endringer skje enklere dersom den kognitive dissonansen (opplevelsen av manglende samsvar mellom tanke, tro, og handling) går opp.

Dersom involveringen øker, må imidlertid også den kognitive dissonansen som kreves for å skape endring være høy.

Ved svært høy involvering (atferd folk er sterkt forankret til), vil endring også kreve at man må skape tilsvarende høye nivåer av dissonans før det oppstår endring.

PS! Vi bytter snart navn

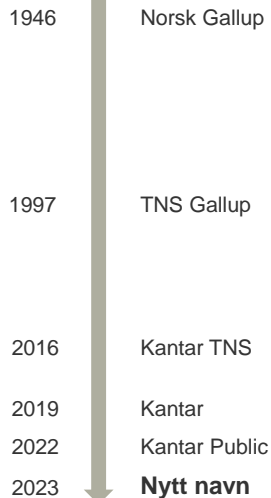
Kantar Public har en lang og anerkjent historie som strekker seg tilbake til 1946, da **Norsk Gallup** Institutt ble etablert av H. Wahl Asmussen og Bjørn Balstad med hjelp fra George Gallup. Instituttet var kjent for sin spisskompetanse innen metoder for intervju-basert datainnsamling og leverte statistikk med høy presisjon til kunder i Norge og internasjonalt.

I **1997** ble Norsk Gallup Institutt kjøpt opp av TNS, en av verdens største aktører innen analysebasert rådgivning. TNS var igjen et resultat av at de to ledende markedsanalyse-selskapene i Storbritannia og Frankrike, Taylor Nelson og Sofres, slo seg sammen. Navnet ble **TNS Gallup**. Dette la grunnlaget for utviklingen av Kantar Publics rådgivningskompetanse, da kundene ønsket hjelp til å analysere og anvende de innsamlende datamaterialene. Kantar Publics spesialisering i datainnsamling og analyse av høy kvalitet er fortsatt like viktig for selskapet i dag som det var da det ble etablert.

I 2008 ble TNS en del av WPP, et av verdens største internasjonale kompetansenettverk innen kommunikasjons tjenester. WPPs organisasjon for data, analyse, innsikt og rådgivning, Kantar Group. I **2016** byttet dermed selskapet navn til **Kantar TNS**. Dette gjorde det mulig for Kantar Public å utvikle sin kompetanse og kapasitet, og å tilby tjenester på tvers av landegrensene gjennom Kantars internasjonale nettverk. Senere byttet vi navn fra Kantar TNS til bare **Kantar**.

I september **2022** ble avdelingen som jobbet med «den offentlige sfære», slik som offentlig myndigheter/tjenester, NGO-er, politiske partier, arbeidstaker-/arbeidsgiverorganisasjoner, medlems- og næringslivsorganisasjoner skilt ut i eget selskap. Selskapet har opprettholdt sin posisjon som en av Norges ledende aktører innen markedsundersøkelser og rådgivning innenfor sin nisje, og tilbyr nå tjenester som evaluering av offentlige tjenester og politikk, meningsmålinger og analyser av samfunns- og kundeatferd. Selskapet fortsetter å bygge på sin sterke arv og å tilby førsteklasses forskning og rådgivning til offentlig sektor i Norge. Vi byttet dermed navn til **Kantar Public**.

I **2023** bytter vi navn slik at det blir klart og tydelig for våre kunder og publikum hvem vi er og hva vi står for. Historikken tar vi med oss, arbeidsmetodene og kunnskapen vil være hos oss, det er navnet som endrer seg.

KANTAR PUBLIC